

De toekomst van welvaart in turbulente tijden

Prof. Dr. Otto Raspe, RaboResearch | Rabobank
10 juli 2026

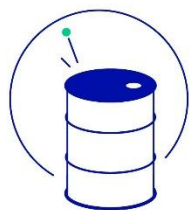
Jongleren: een balanceer-act met drie ballen

Voor Nederland én de Key Regio Leiden

Impact van de sluiting van de Straat van Hormuz

Ruwe olie

-10,3 miljoen vaten per dag

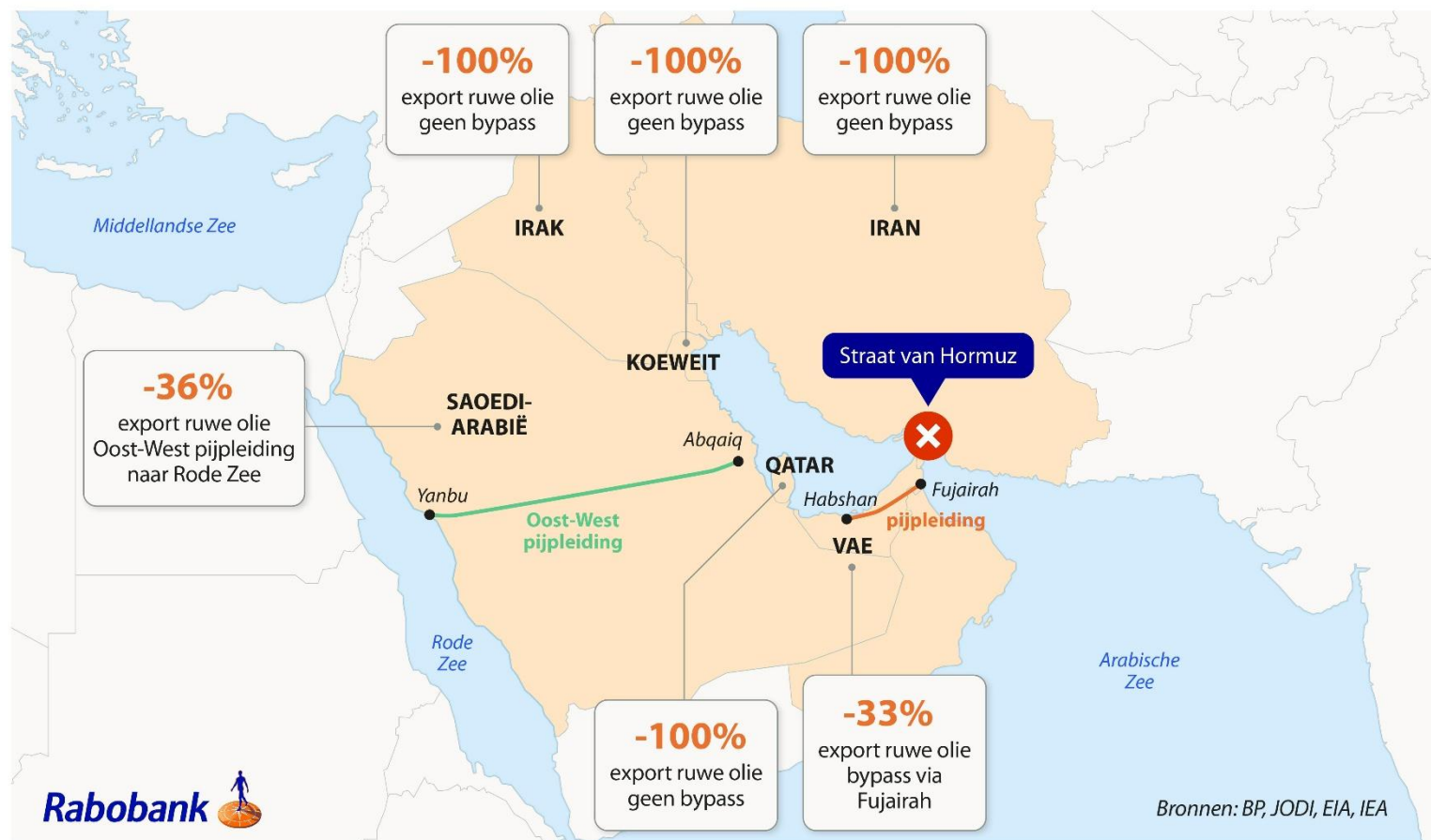
23% van totale mondiale export van ruwe olie

Geraffineerde olieproducten

-4,5 miljoen vaten per dag

14% van totale mondiale export van olieproducten

Waar gaat de ruwe aardolie naartoe?

Aandeel van ruwe olie-export via Straat van Hormuz

80%

Azië

16%

Overige landen

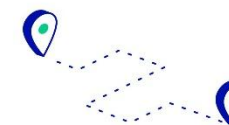
4%

Europa

Cruciale aanvoerroute

De Straat van Hormuz is de belangrijkste toegangspoort voor olie naar de wereldmarkt.

Waarom beperkte omleiding?

- Geen bypass voor Iran, Irak, Koeweit en Qatar
- Beperkte laad- en terminalcapaciteit Rode Zee
- Beperkte landroute-opties voor VAE
- Geen omleidingsmogelijkheden voor olieproducten

Impact bij langdurige sluiting

- Hogere olieprijsen
- Substantiële vraagreductie naar brandstoffen onvermijdelijk
- Druk op mondiale economische groei

Deal op hoofdlijnen

Iran en de VS tekenen MoU

HARDE COMMITMENTS

Straat van Hormuz open binnen 30 dagen

Veilige commerciële doorvaart hersteld; VS bouwt blokkade af.

~USD 25 mrd bevroren tegoeden vrij

Iraanse tegoeden worden vrijgegeven (onder voorwaarden).

60 dagen voor uitwerking definitieve deal

Verdere onderhandelingen moeten tot een akkoord leiden.

NOG UIT TE WERKEN

Nucleaire afspraken

Geen kernwapens ontwikkelen; overleg over verrijkt uranium en IAEA-toezicht.

Sanctieverlichting

Geleidelijke verlichting van economische sancties; timing en omvang onduidelijk.

Reconstructiefonds \$300 miljard

Fonds voor wederopbouw; financiering, governance en timing onduidelijk.

Regionale veiligheidsarchitectuur

Intentie om spanningen te verminderen en samenwerking in de regio te bevorderen.

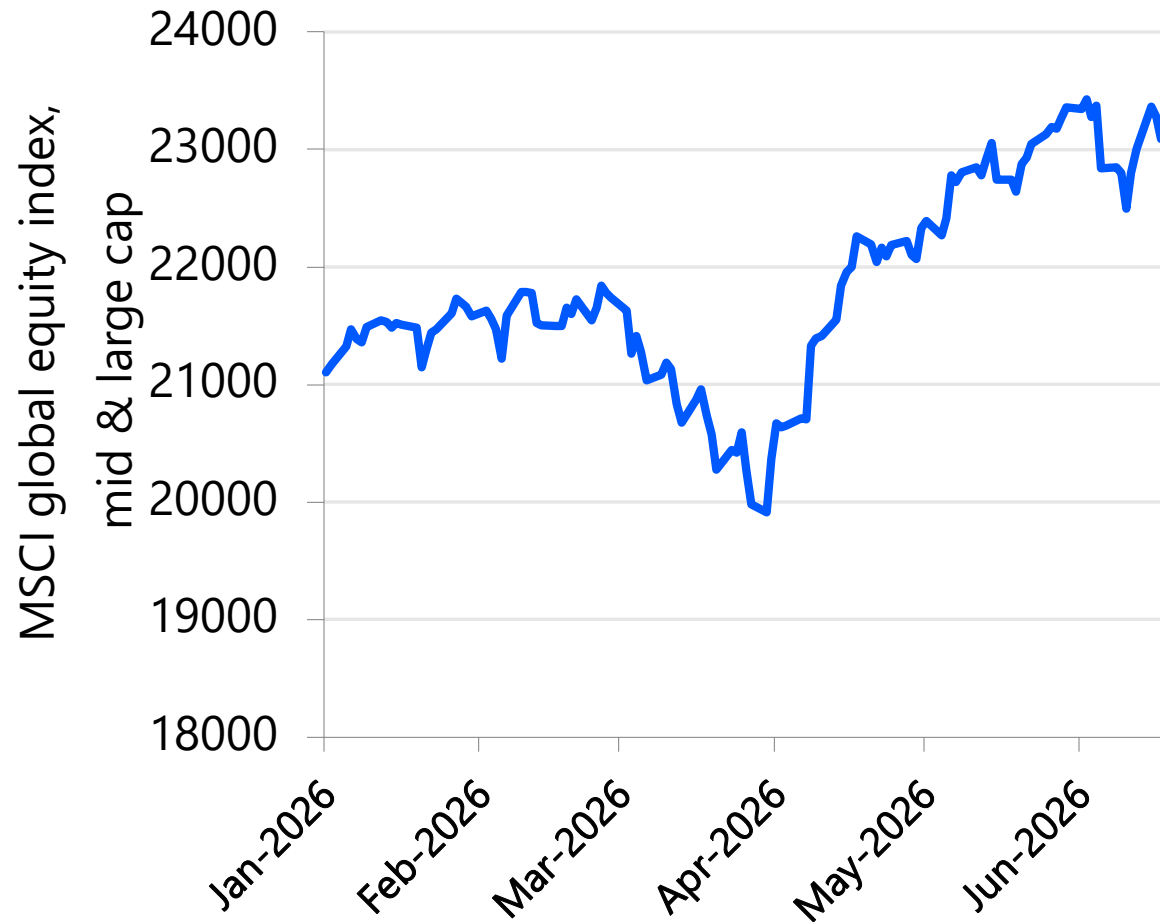
KERNOBSERVATIE

Twee concrete deliverables, veel intenties en vervolgonderhandelingen.

RISICO: implementatie- en nalevingsrisico blijft hoog.

Markten reageren opgelucht

Iran en de VS tekenen MoU

Bron: MSCI, Macrobond, ICE

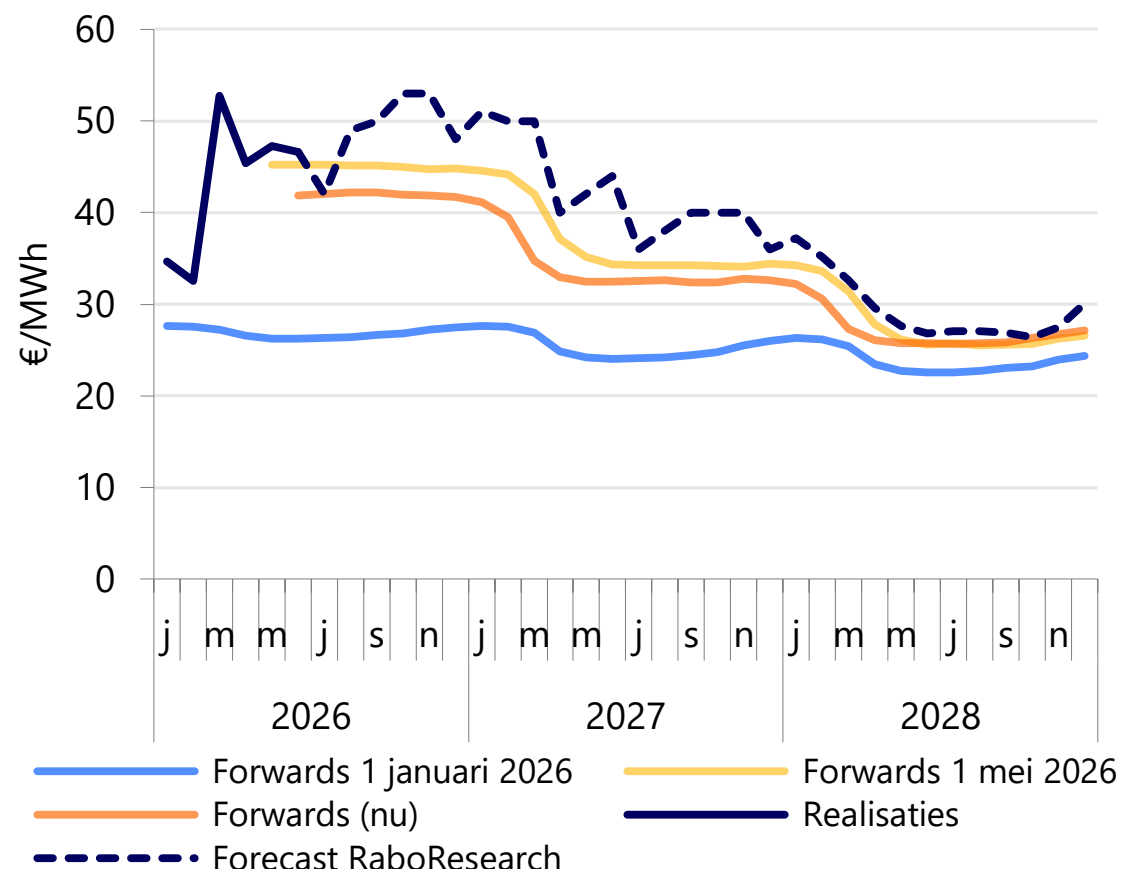
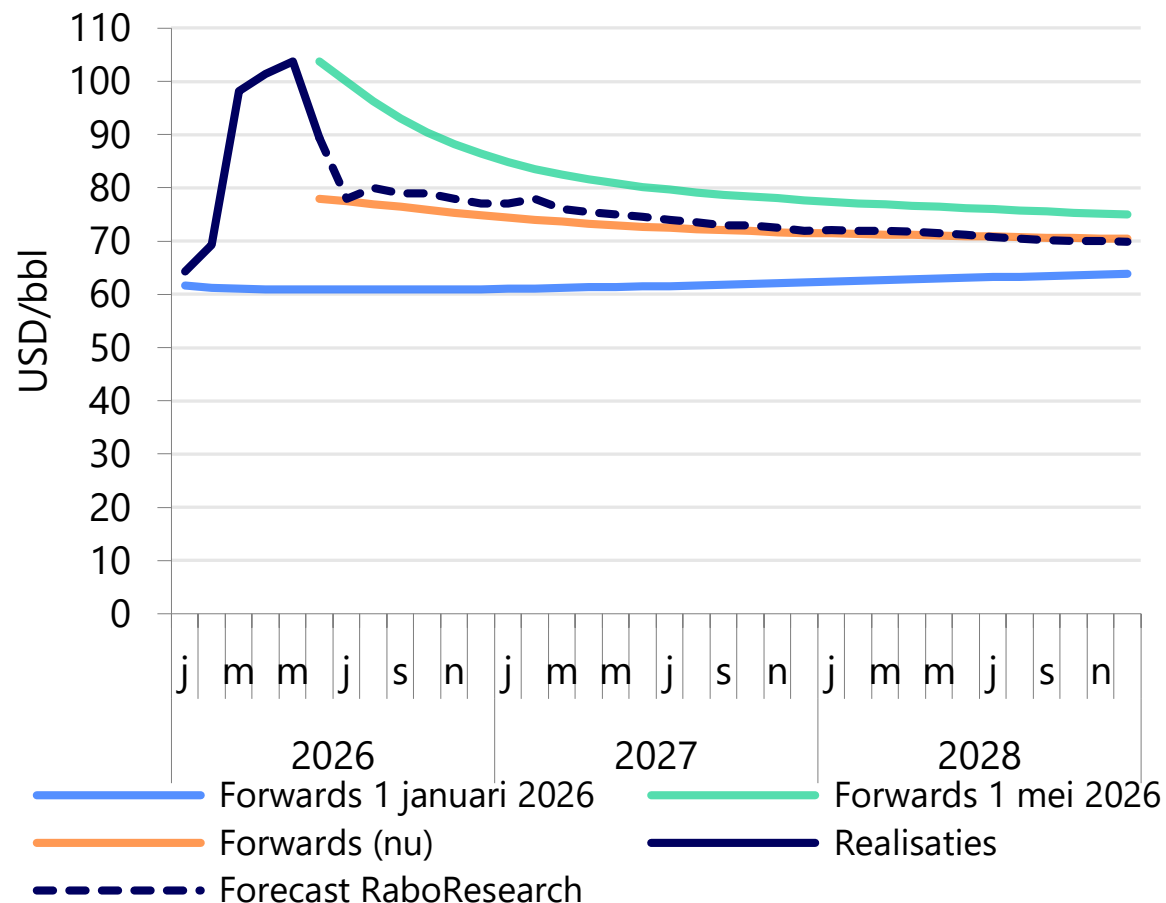
Rabobank

Scenario's verloop conflict VS-Iran

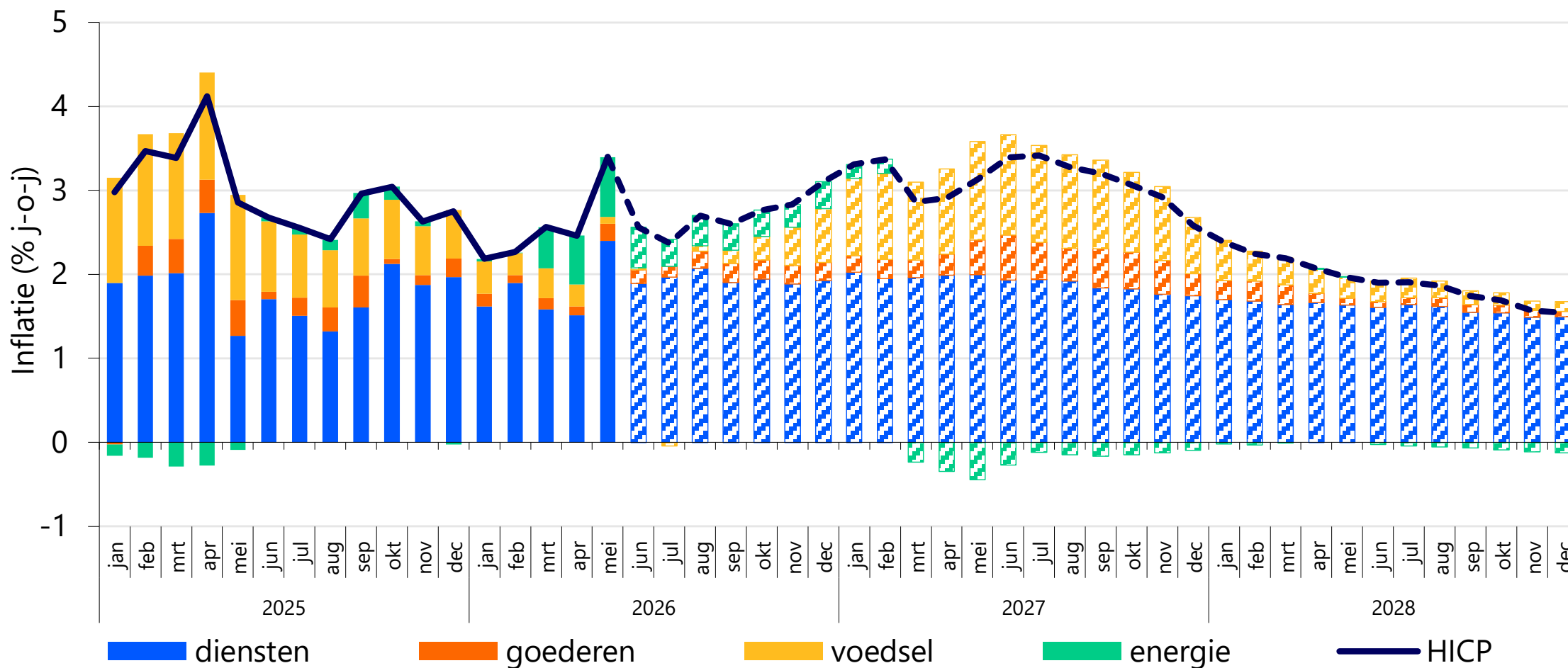
Olie- en gasprijzen blijven hoog

Maar aanzienlijk lager dan eerdere voorspellingen

Inflatie 2,6%

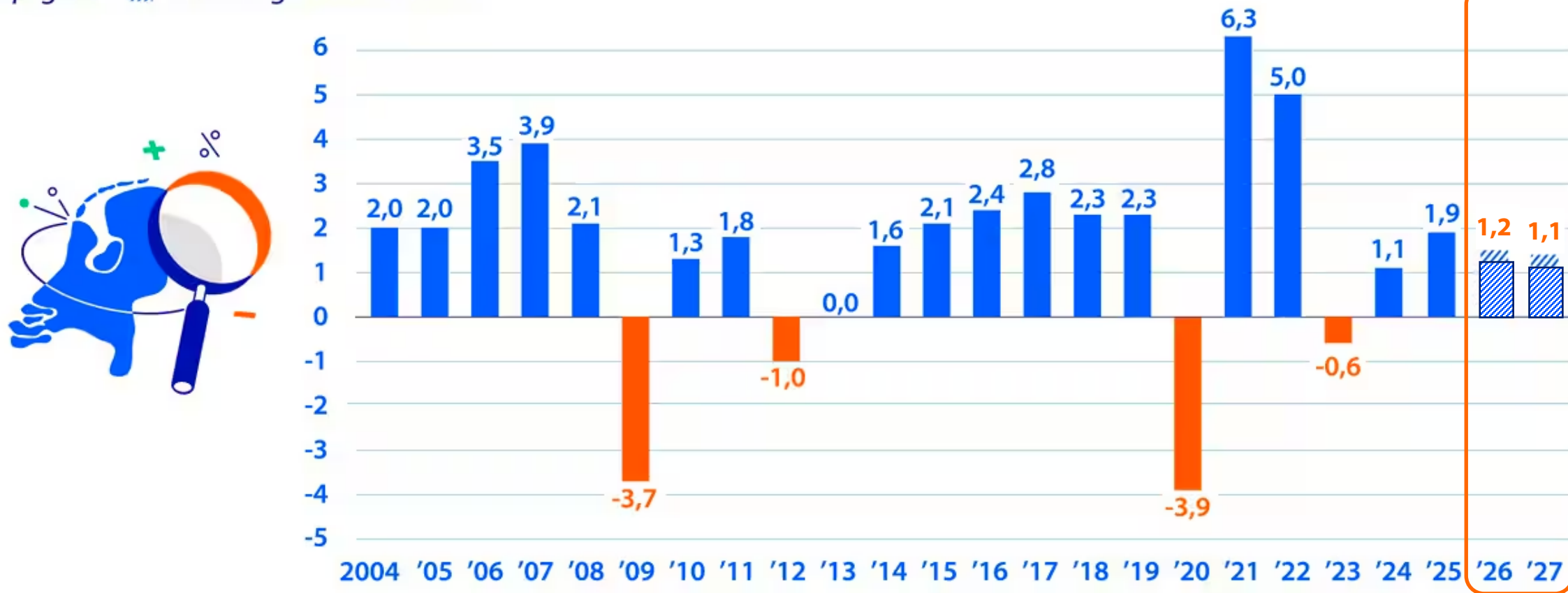
Hogere energieprijzen sijpelen met vertraging door naar andere delen van economie

Milde groei verwacht, maar onzekerheid groot

Basispad aangepast (1 juli 2026): 1,2% (2026) en 1,1% (2027)

Bbp-groei = raming RaboResearch

Sectorale impact

Industrie, vervoer en bouw krijgen grootste klappen door Midden-Oostencrisis

Groeiverwachting van de toegevoegde waarde per sector in 2025 t/m 2027

■ 2025 ■ 2026 ■ 2027

Landbouw, bosbouw en visserij

Industrie

Bouwnijverheid

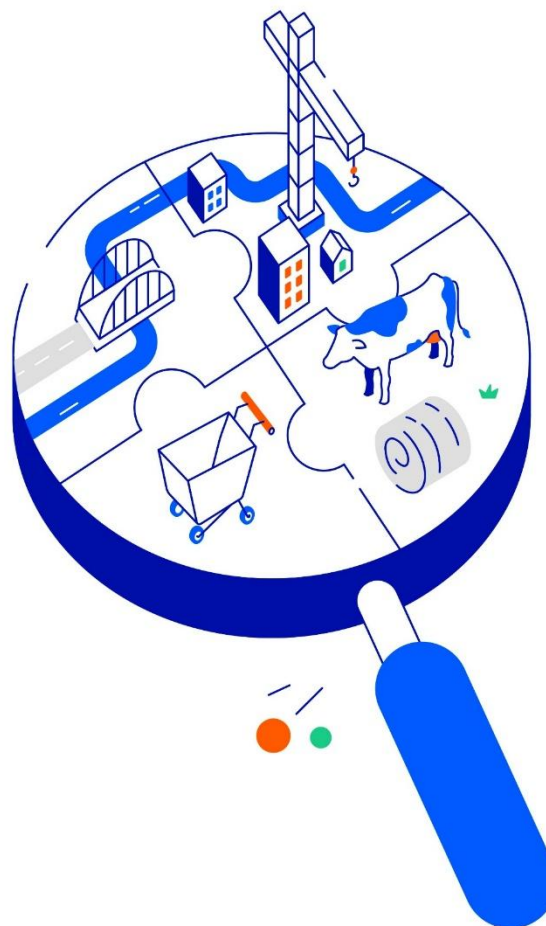
*'Sectorprognoses juni 2026: crisis
Midden-Oosten verslechtert vooruitzichten.'*

Horeca

Informatie en communicatie

Specialistische zakelijke diensten

Handel

Vervoer en opslag

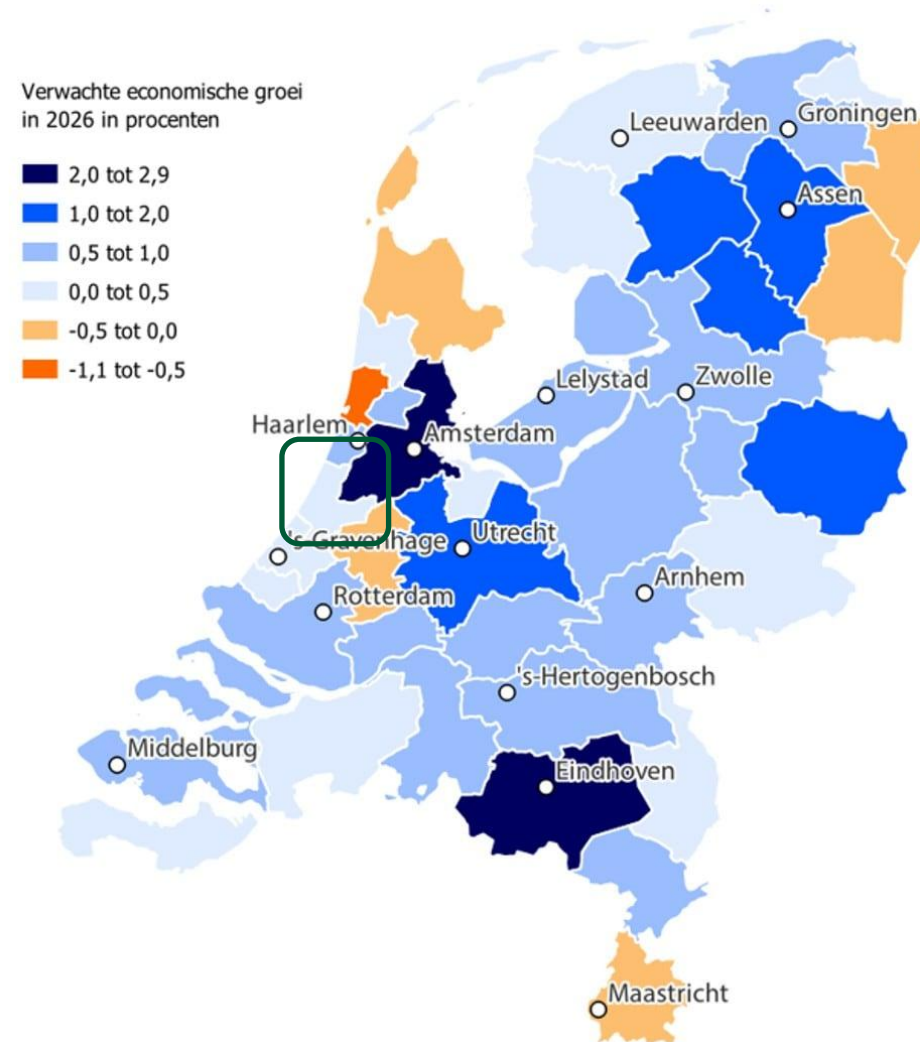

Overige zakelijke diensten

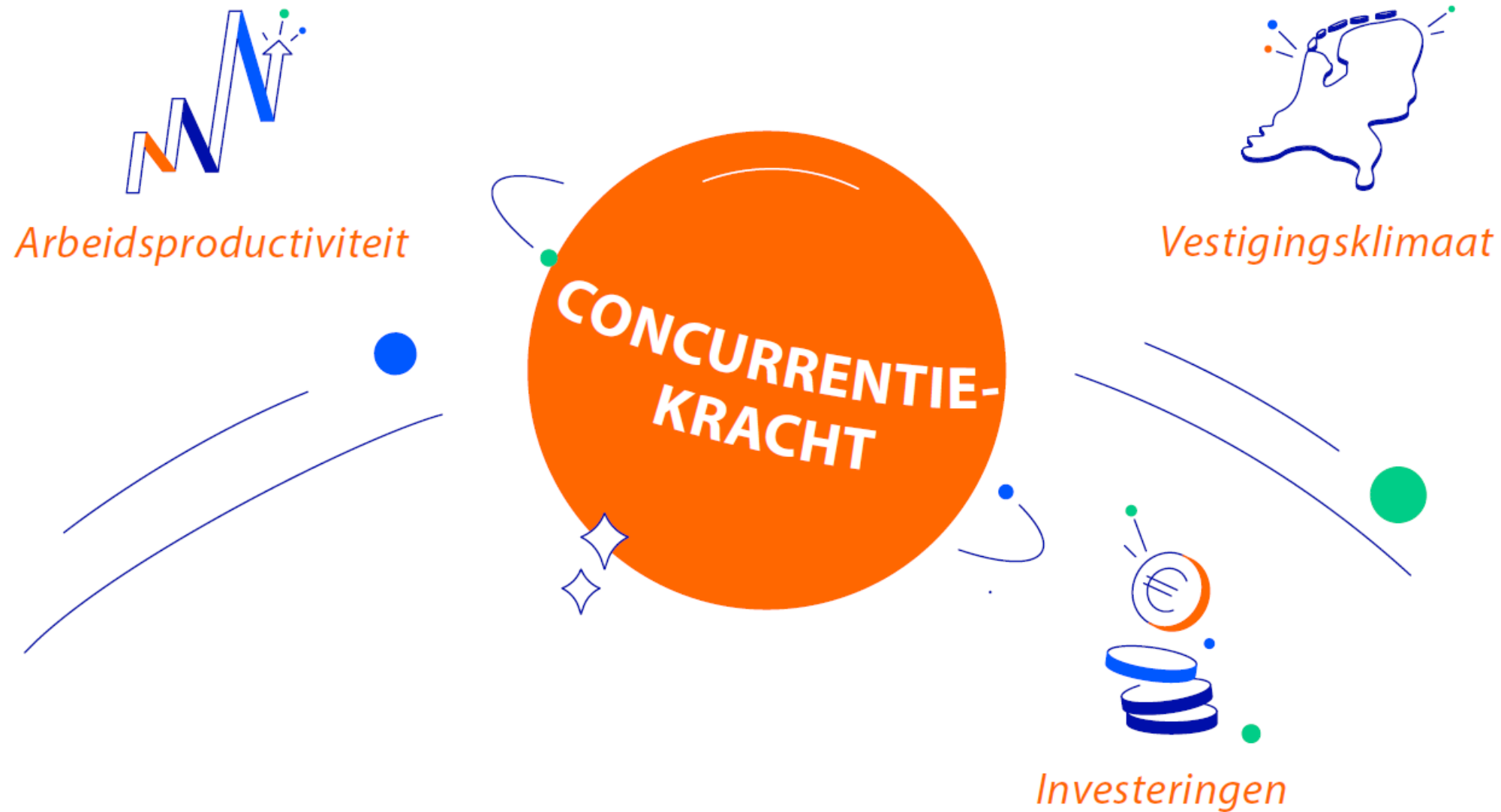
Gezondheids- en welzijnszorg

Verwachtingen voor Nederlandse regio's

Groot-Amsterdam en Brainport Eindhoven groeimotoren, regio Leiden ondergemiddeld

Let op Raming juni

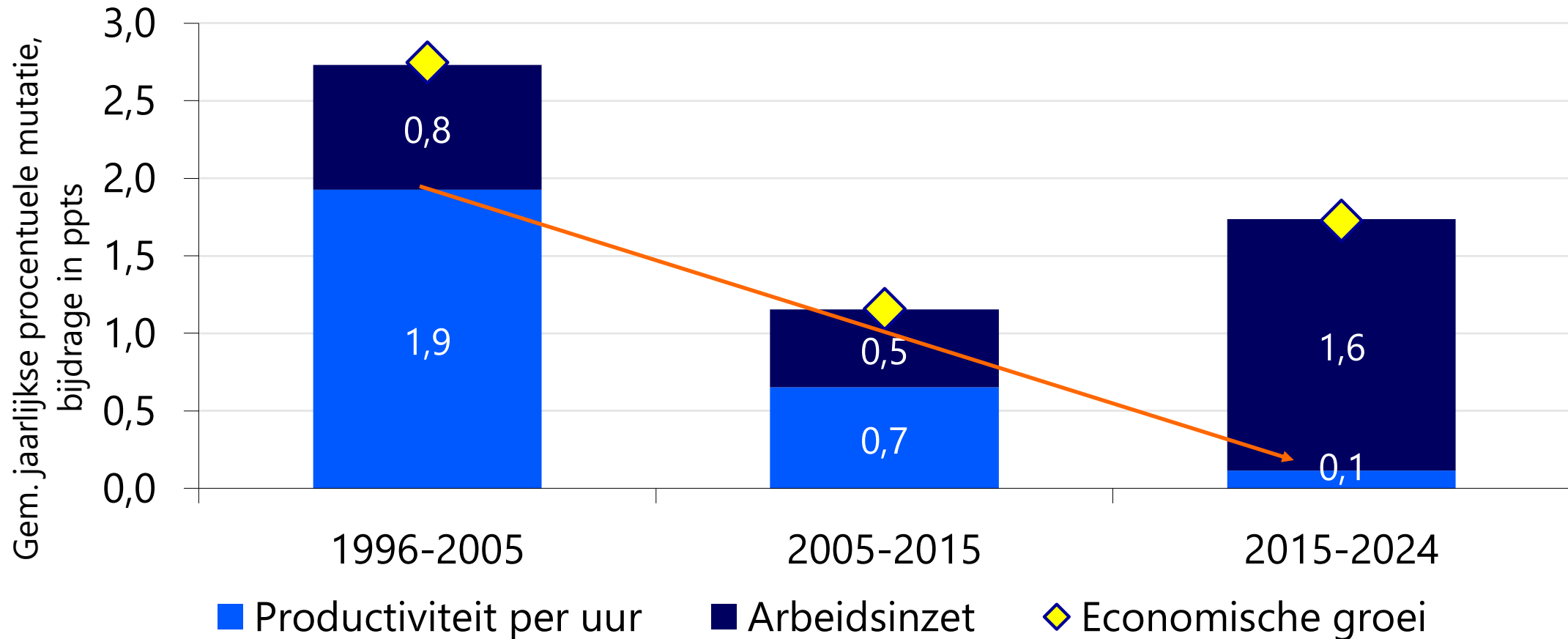
Er is ook een lange termijn agenda

Die op korte termijn aandacht vraagt

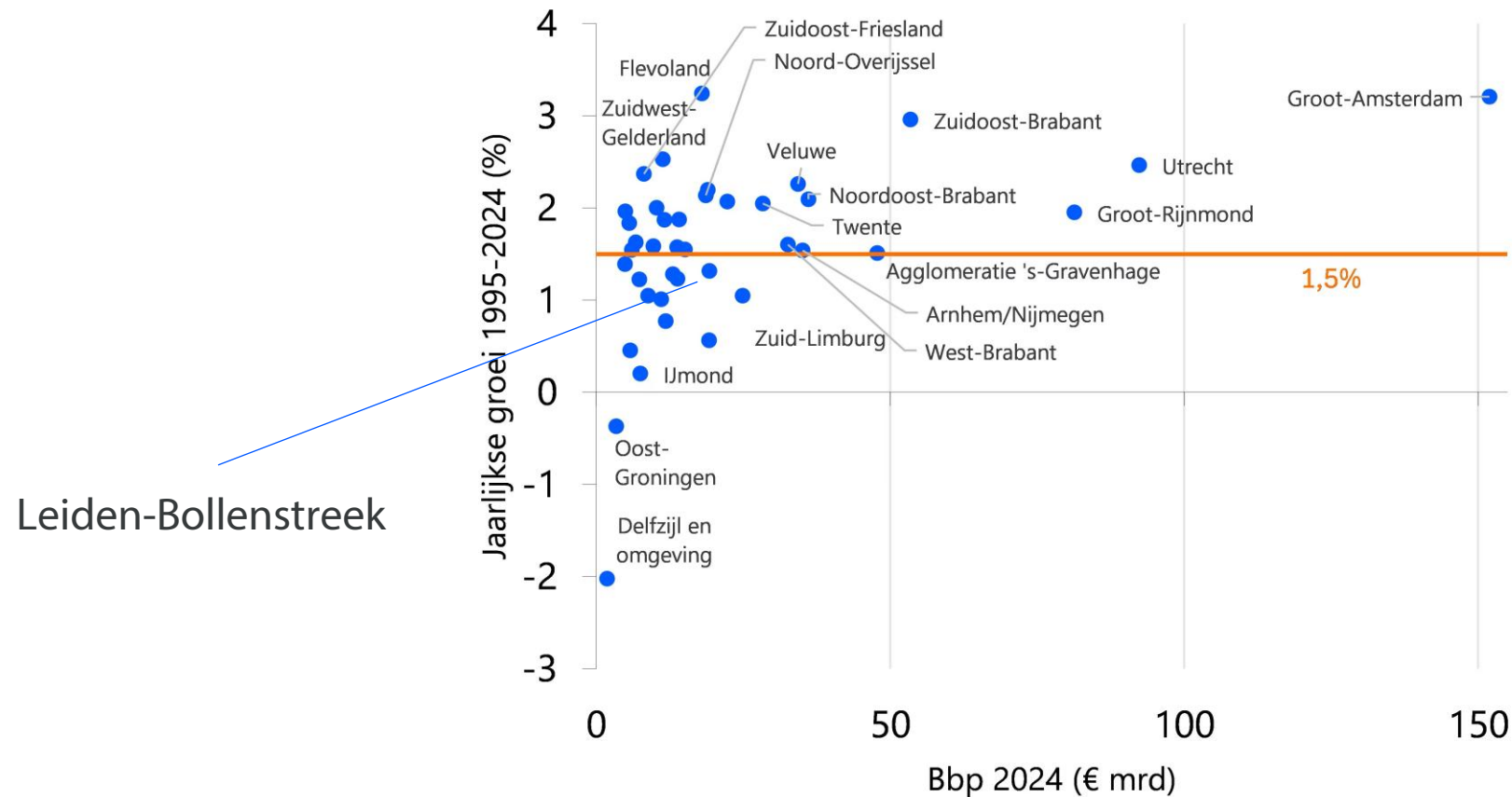
De productiviteitsgroei is sterk gedaald

Economische groei kwam het afgelopen decennium vooral door extra inzet arbeid

Regio's en de 'Wennink-norm'?

Leiden-Bollenstreek: "de grootste van de kleine regio's"

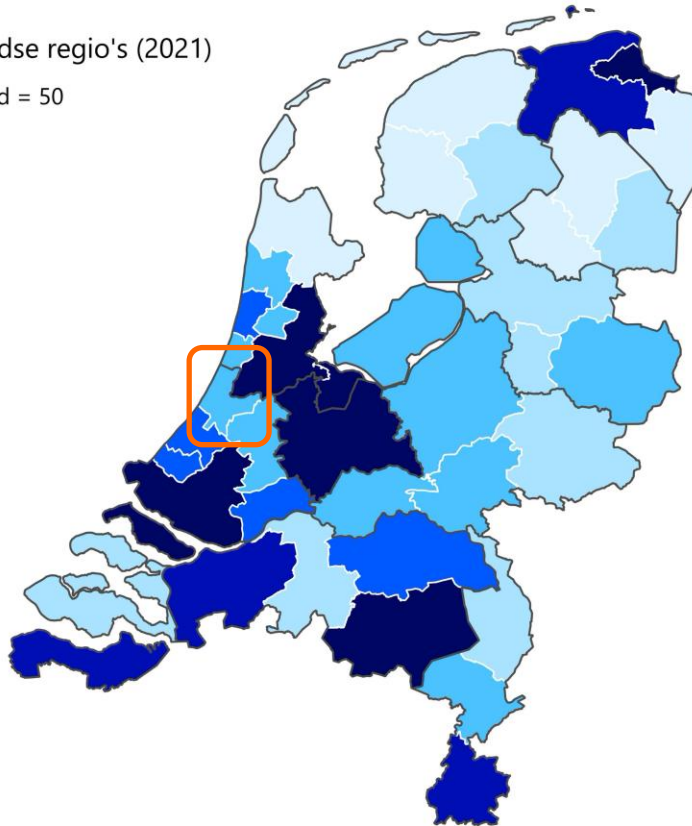
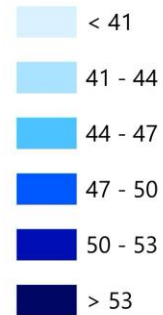

Grote regionale verschillen in productiviteit

Leiden-Bollenstreek heeft een gemiddelde arbeidsproductiviteit, maar groei is laag

Arbeidsproductiviteit in Nederlandse regio's (2021)

Toegevoegde waarde per uur, Nederland = 50

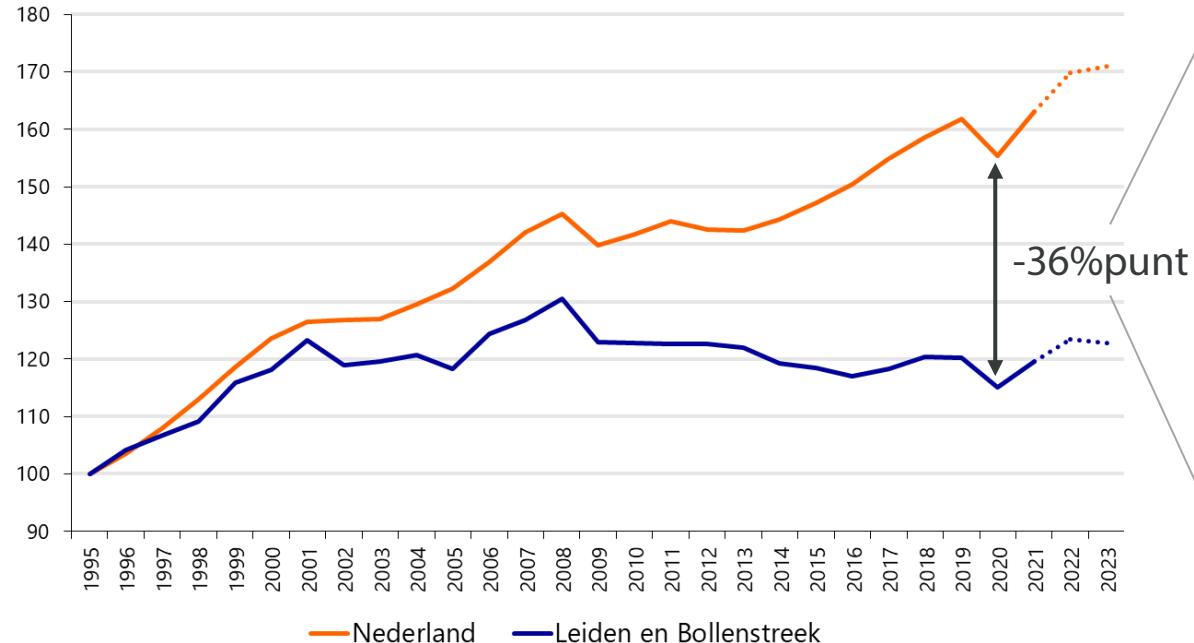

Productiviteit in Groot-Amsterdam ligt gemiddeld 80 % hoger dan in Zuidwest-Friesland

Gecorrigeerd voor sectorstructuur: verschillen blijven bestaan (tussen hoogste en laagste regio is productiviteit 57 %)

Een aantal redenen waarom economische groei achterblijft

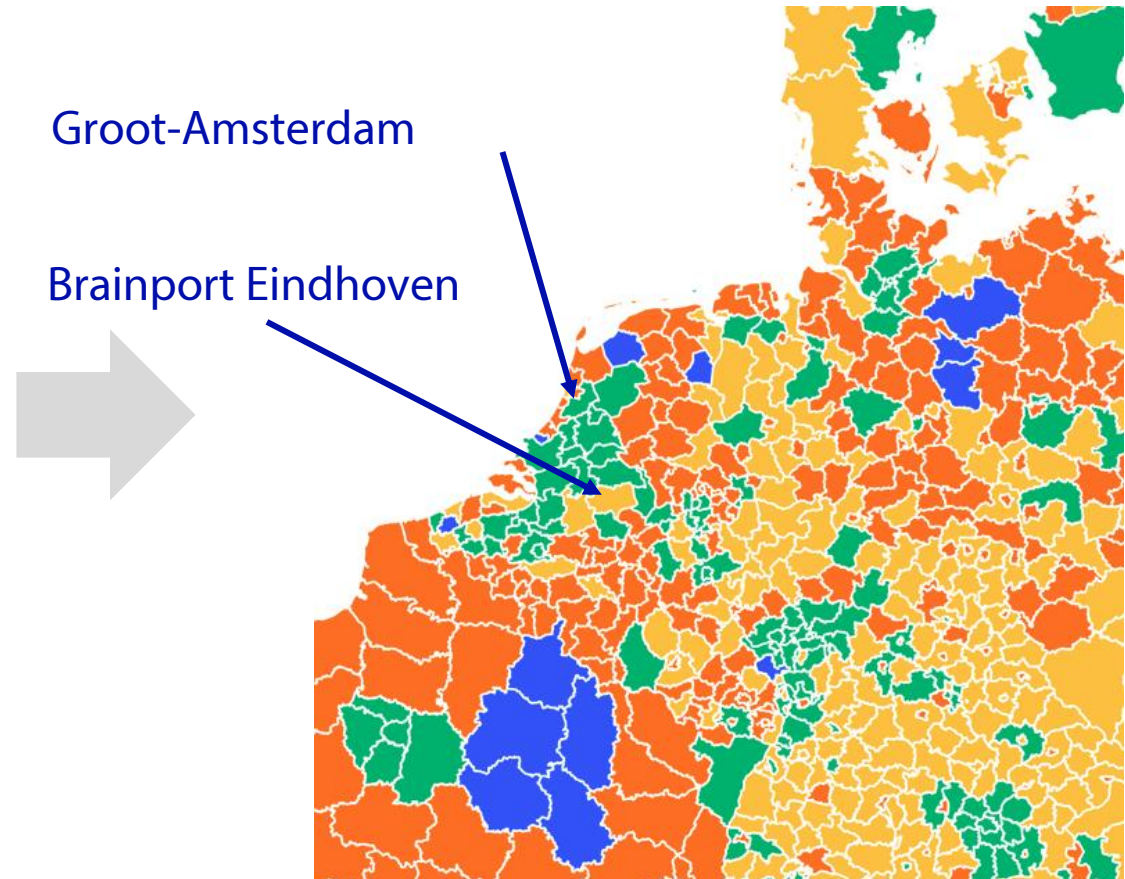
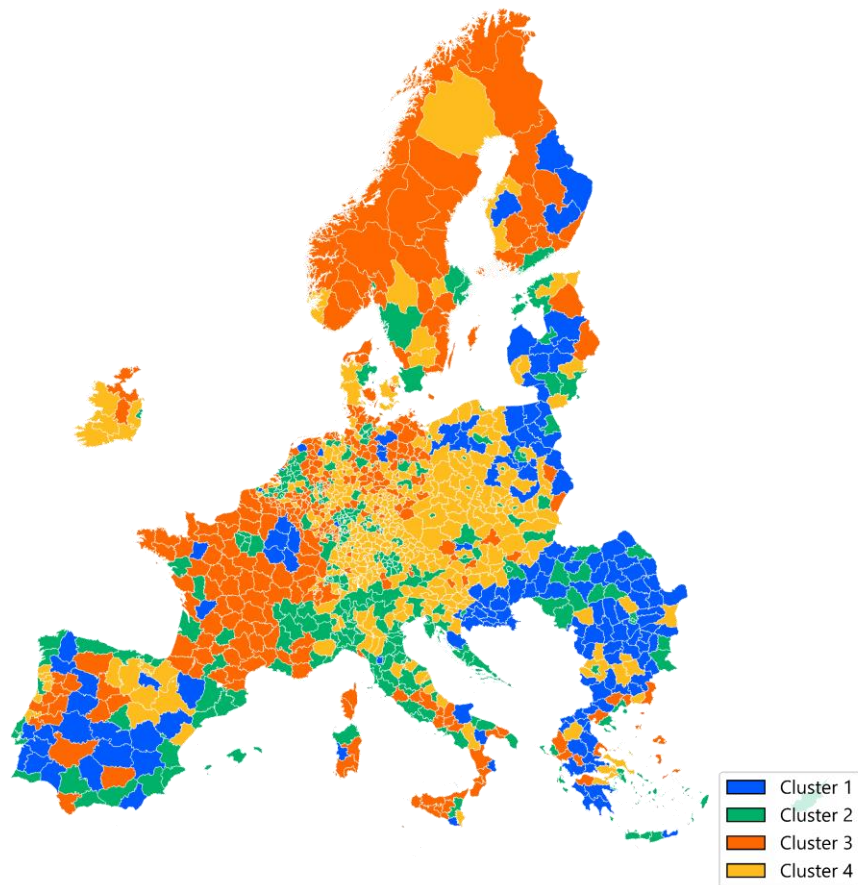
Ontwikkeling omvang economie (bbp), index 1995 = 100, stippellijn = prognose RaboResearch

- Deze drie effecten dragen negatief bij aan de achterblijvende groei (gap)

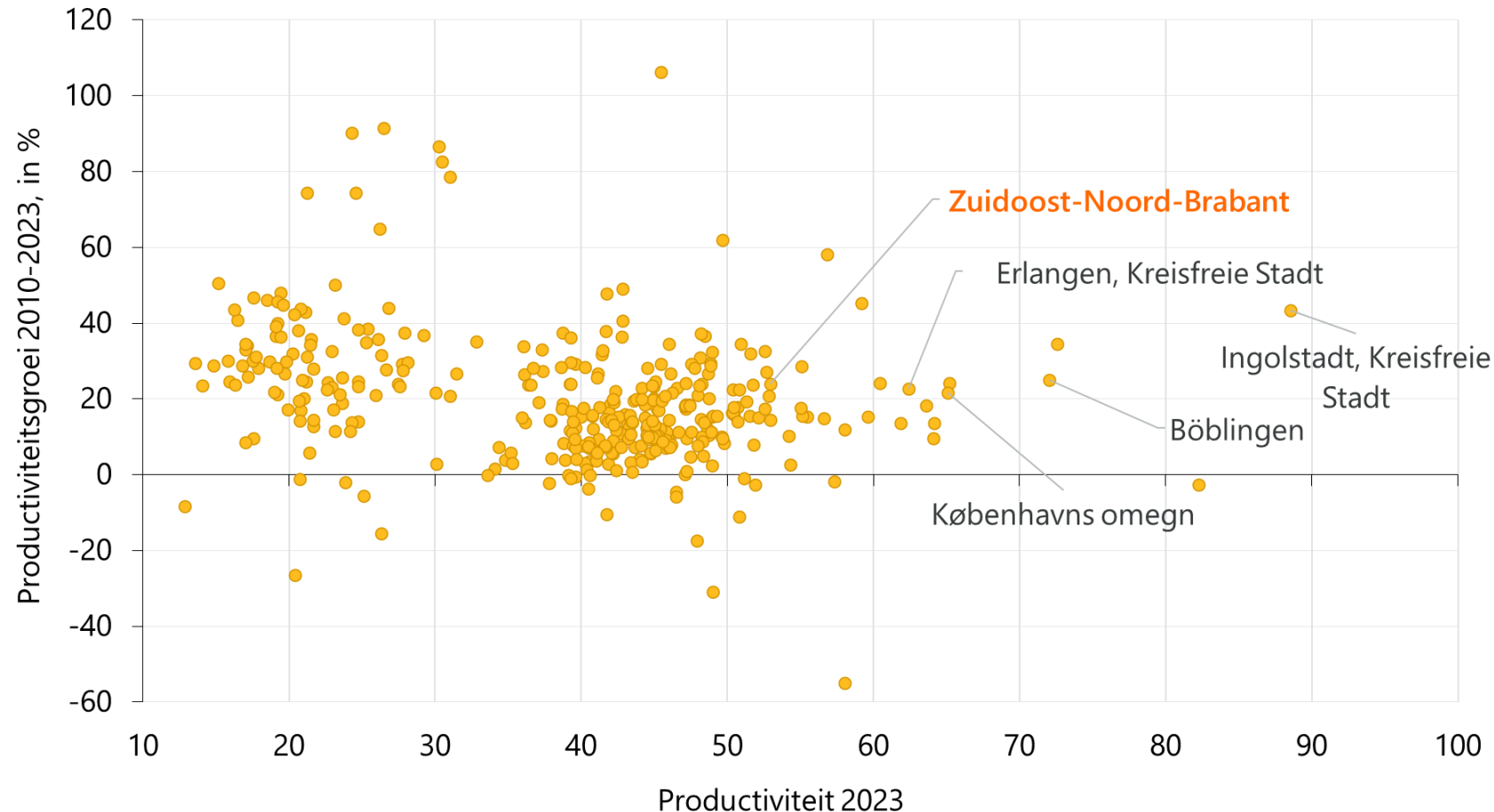
Leren van andere 'kennisregio's'

Brainport heeft een sterker productieprofiel, maar kan als voorbeeld dienen

Regio's die vergelijkbaar of beter presteren

En qua structuur lijken op Zuidoost-Noord-Brabant

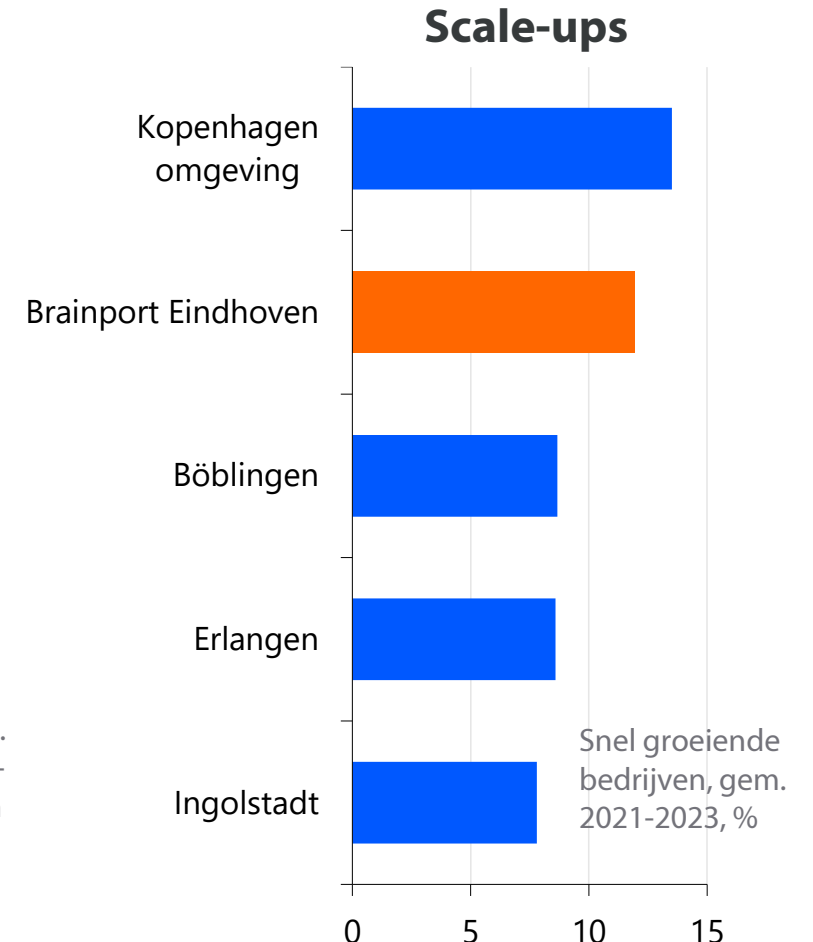
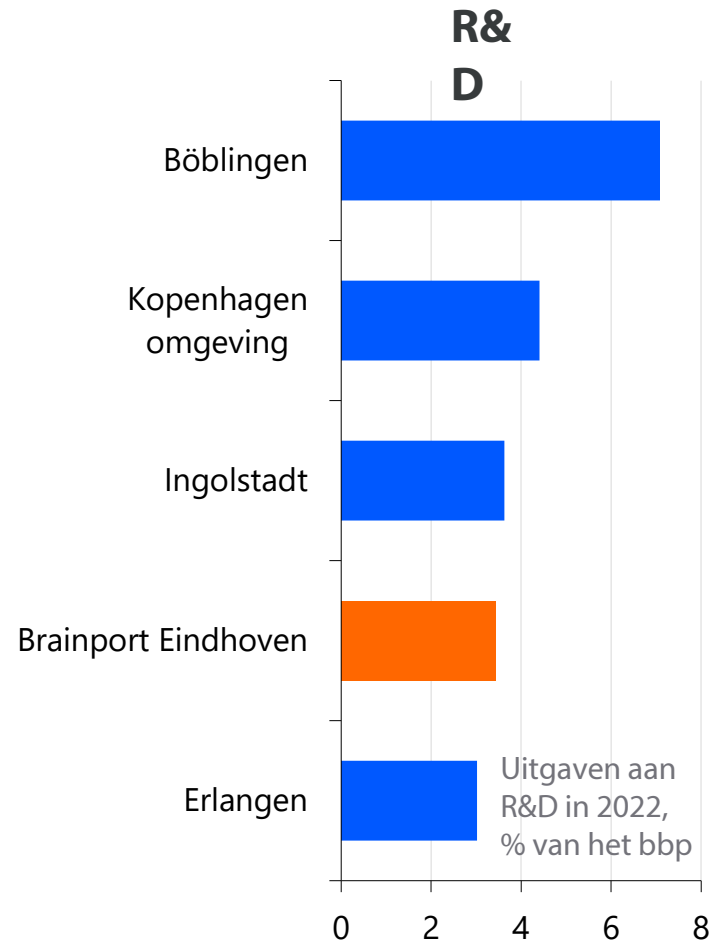

Erlangen (Neurenberg)
Böblingen (Stuttgart)
Ingolstadt
Kopenhagen omg.

Investerings in de Brainport blijven achter

Daarentegen relatief veel scale-ups

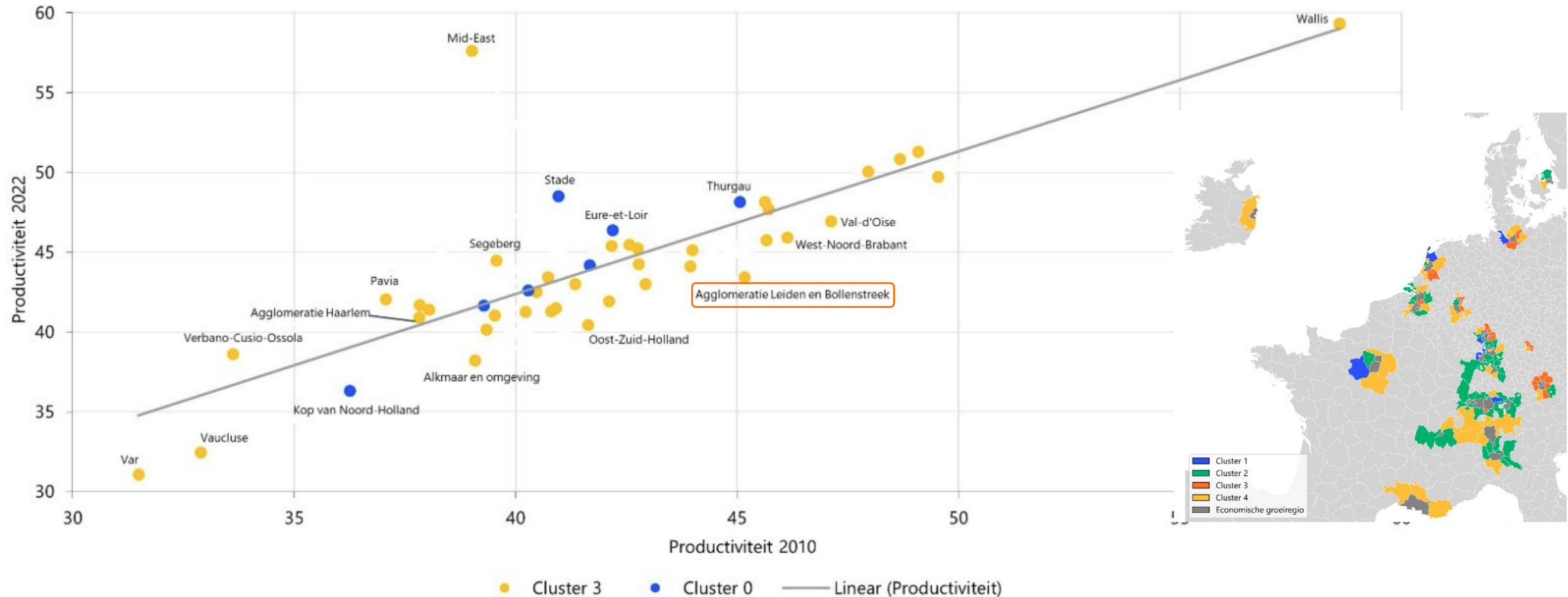
Wat kenmerkt deze economische topregio's?

Kiezen, investeren, plannen en werken aan een aantrekkelijk leef-woonklimaat

- **Langjarige economische strategie**
- Kiezen voor en investeren in **kennisintensieve** en **hoogproductieve sectoren**
- Sterke verbinding tussen **landelijk beleid** en **regionaal beleid**
- Werken aan een **goed vestigingsklimaat**
- Werken aan een **kwalitatief hoogwaardige beroepsbevolking**
- **Ruimtelijke strategie** voor een grote regio die gemeenten overstijgt
- Goede **bereikbaarheid** en aantrekkelijk **leef-woonklimaat**
- **Broedplaatsen** creëren waar startups, bedrijven, onderwijs en onderzoekscentra samen innoveren

Je kan ook kijken naar 'schaduwregio's'

Wederom: productiviteitsgroei is relatief laag

Wat kenmerkt schaduwregio's?

Slimme specialisatie strategieën met de volgende ingrediënten:

- **Governance**, waarbij bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden intensief samenwerken aan een gedeelde toekomstvisie. Deze samenwerking vormt de basis voor strategische keuzes en gezamenlijke investeringen.
- **Fysieke infrastructuur** die de schaduwregio beter verbindt met de nabijgelegen groeiregio.
- **Kennisinfrastructuur** en **clusters**, met gerichte investeringen in onderzoek en ontwikkeling (R&D) op kerncompetenties van de regio. Daarbij wordt steeds vaker over sectorgrenzen heen gekeken om innovatieve crossovers te stimuleren.
- **Leef-woonklimaat**. Schaduwregio's investeren in een aantrekkelijk leef-woonklimaat om de regio aantrekkelijk te maken of te houden. Hierbij wordt gekeken naar economische, sociale en ecologische thema's die aansluiten bij het **thema brede welvaart**.

Economisch

Ecologisch

**BREDE
WELVAART**

Sociaal

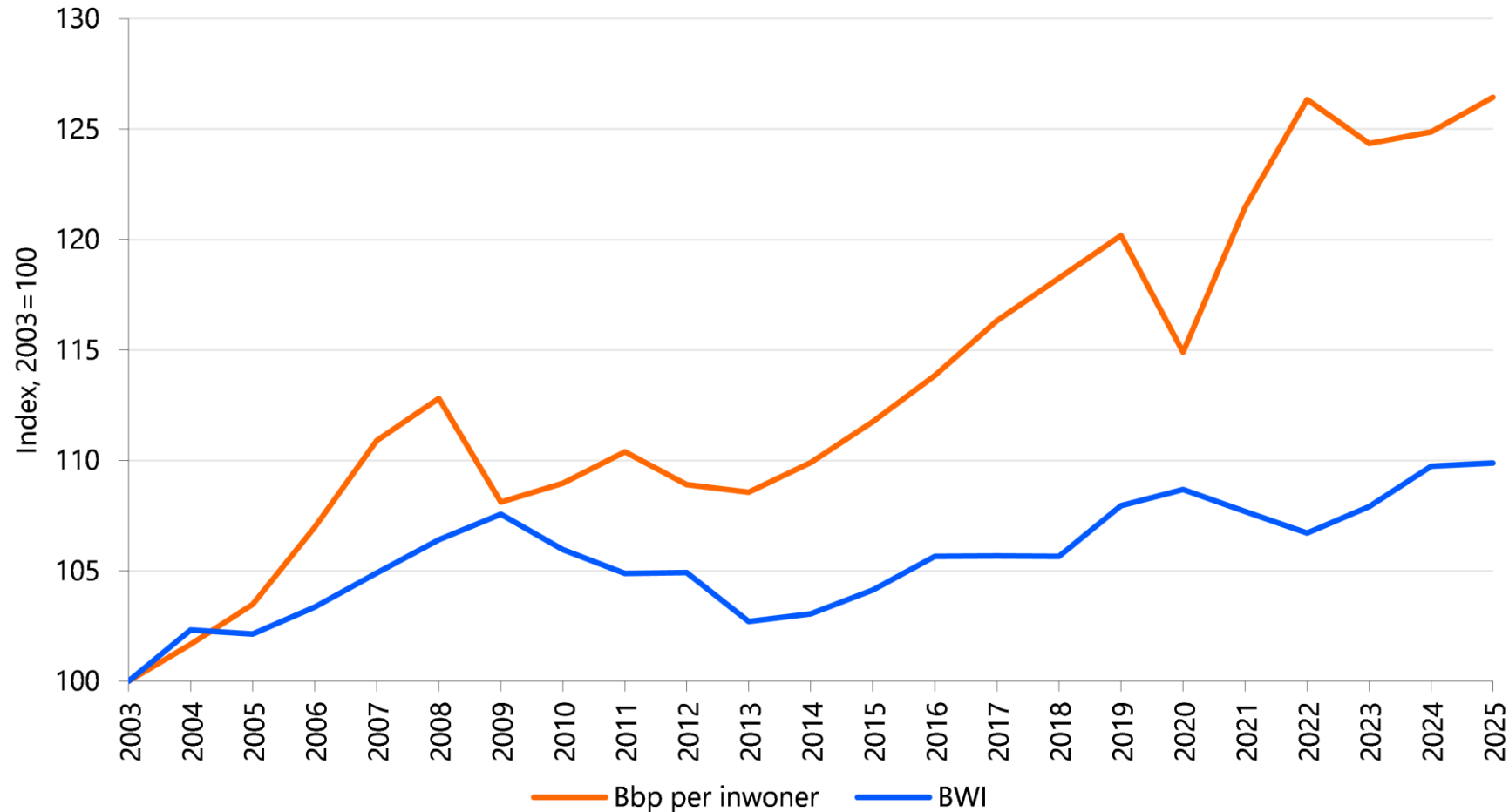
Hoe meten we brede welvaart?

Wij kijken naar elf dimensies en voegen deze samen in één integrale maatstaf

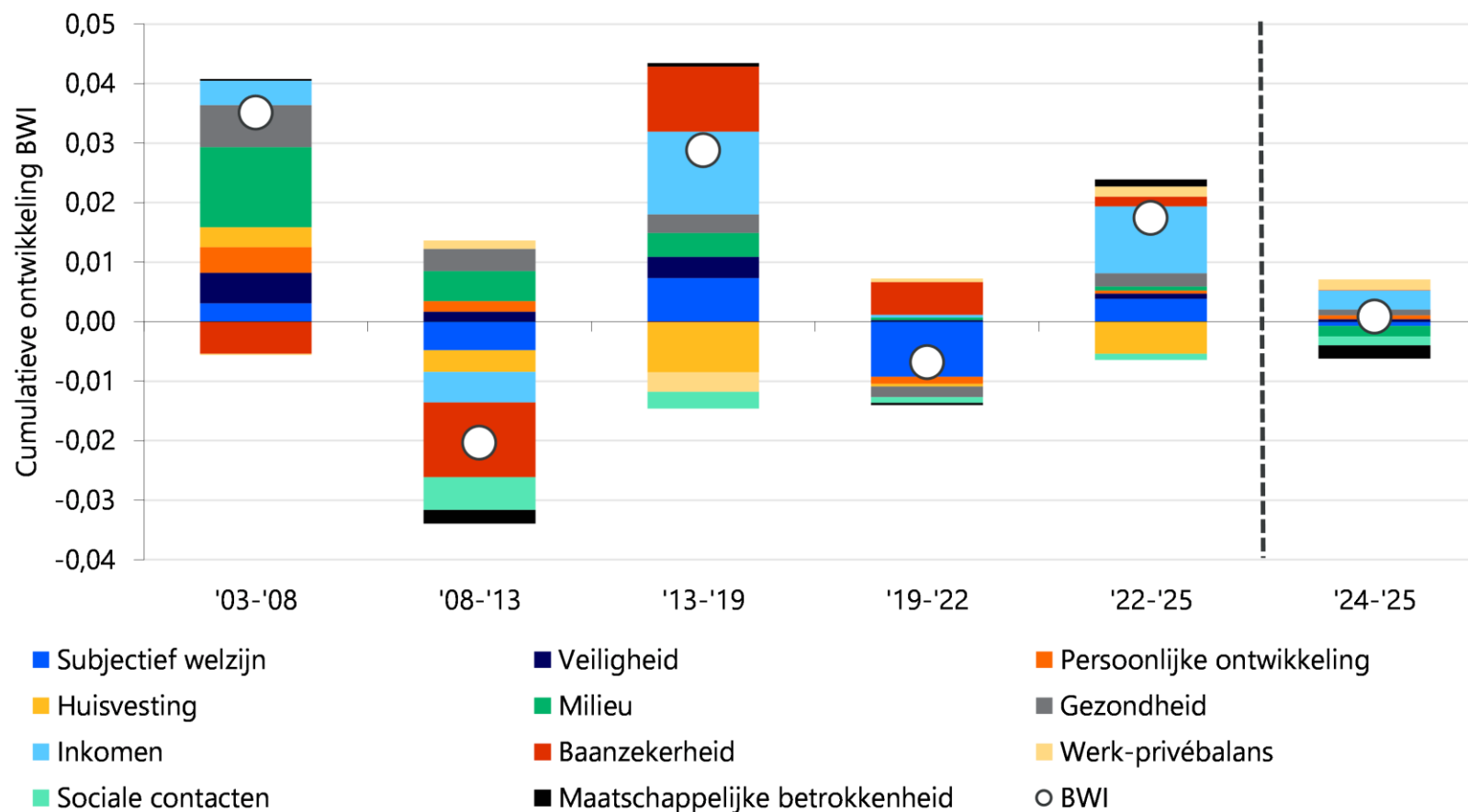
Brede welvaart volgt niet altijd de economie

Brede welvaart op hoogste niveau sinds 2003

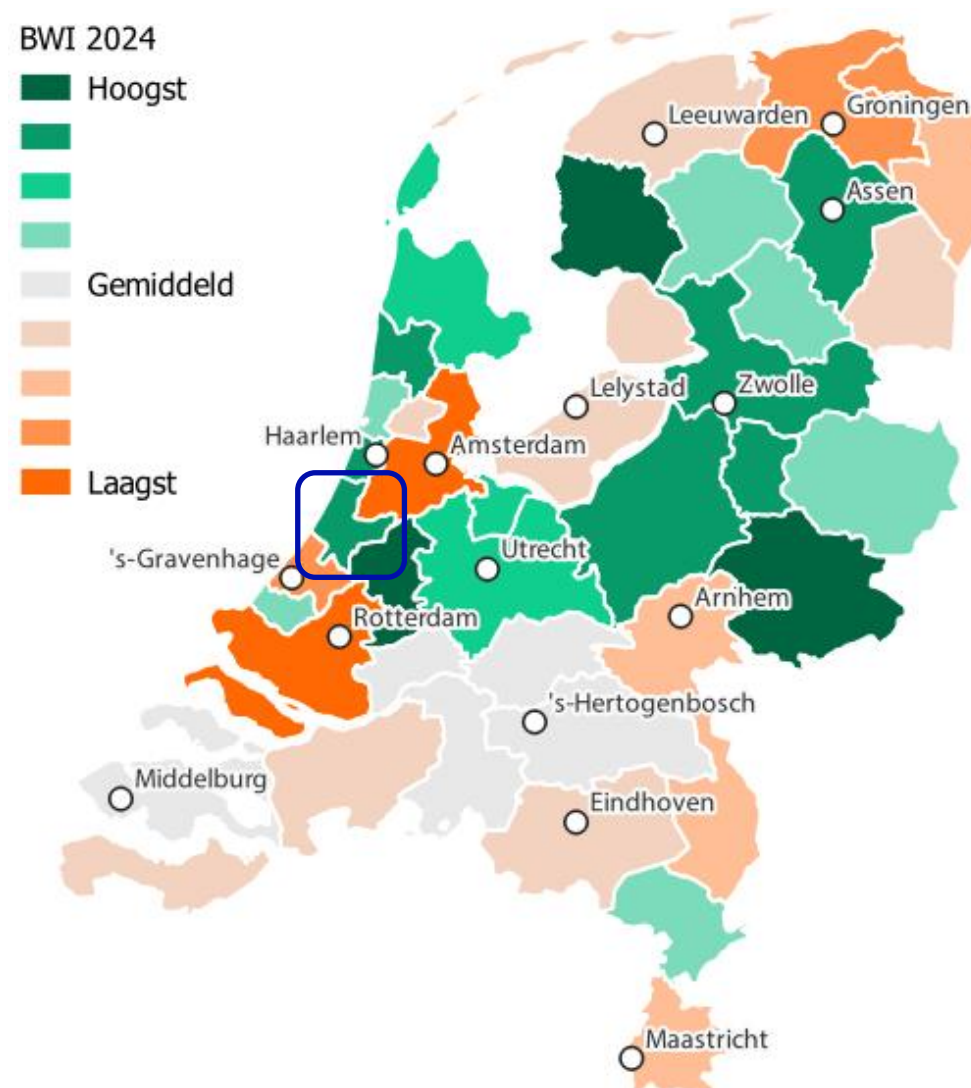
Verschillende dimensies dragen verschillend bij

De laatste jaren groeide vooral inkomen, sociale dimensies verslechterden

Brede welvaart verschilt per regio

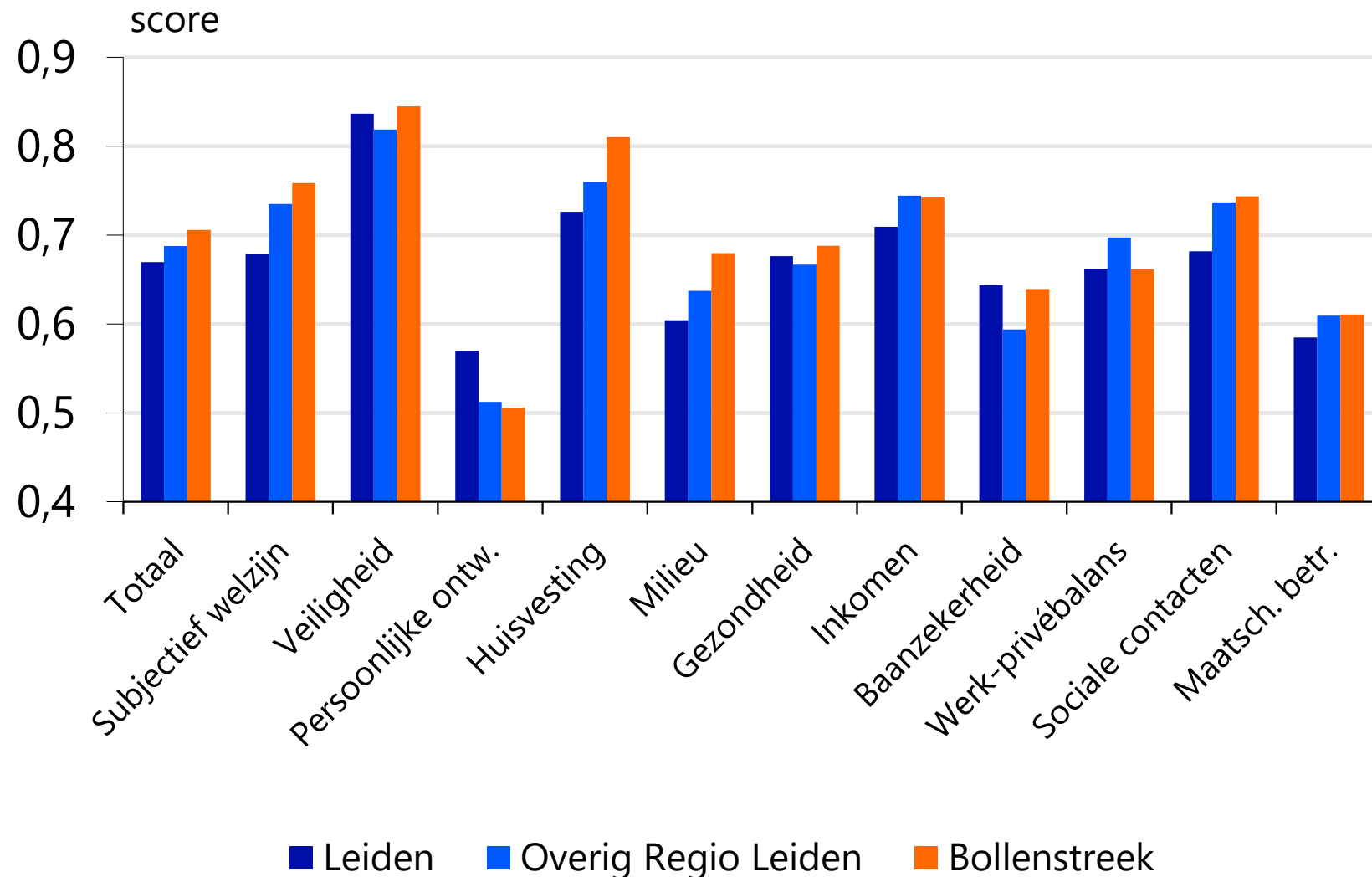
Leiden- Bollenstreek heeft een hoge brede welvaart

En ontwikkelt zich volgens de nationale trend

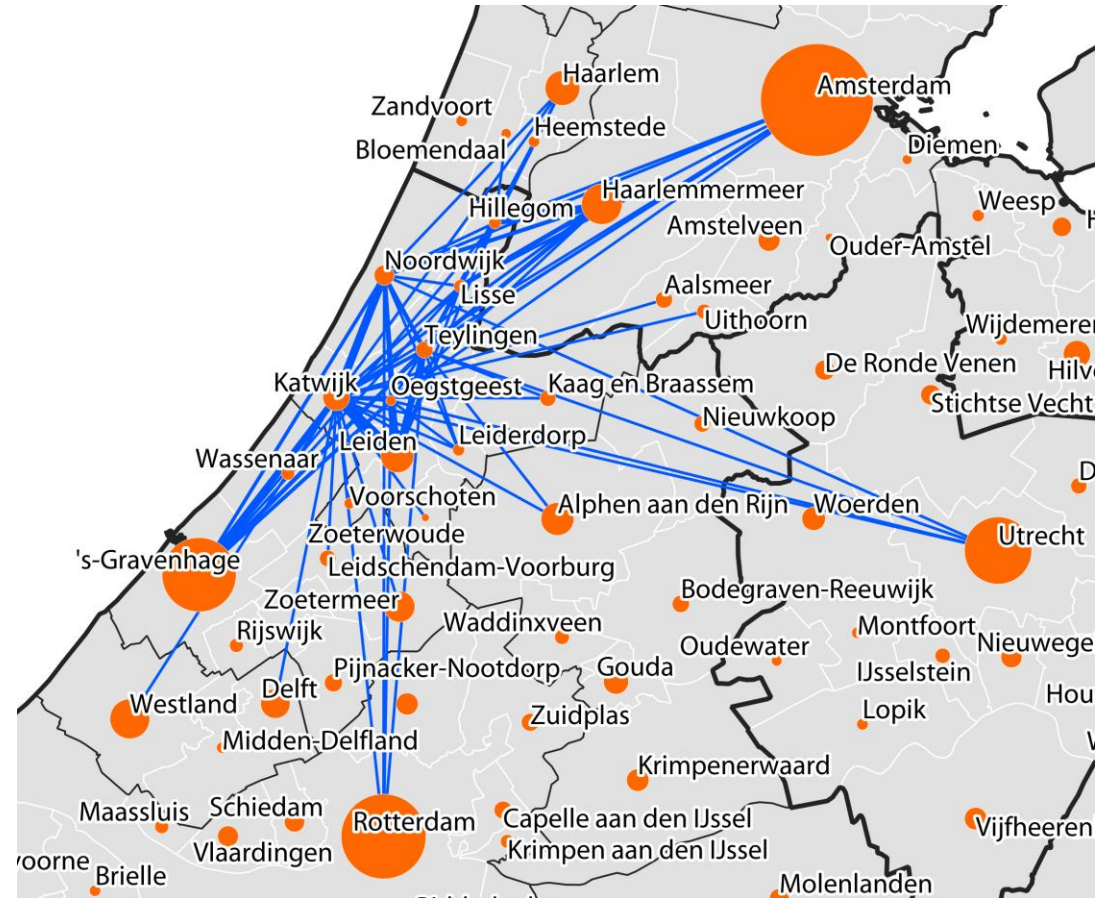
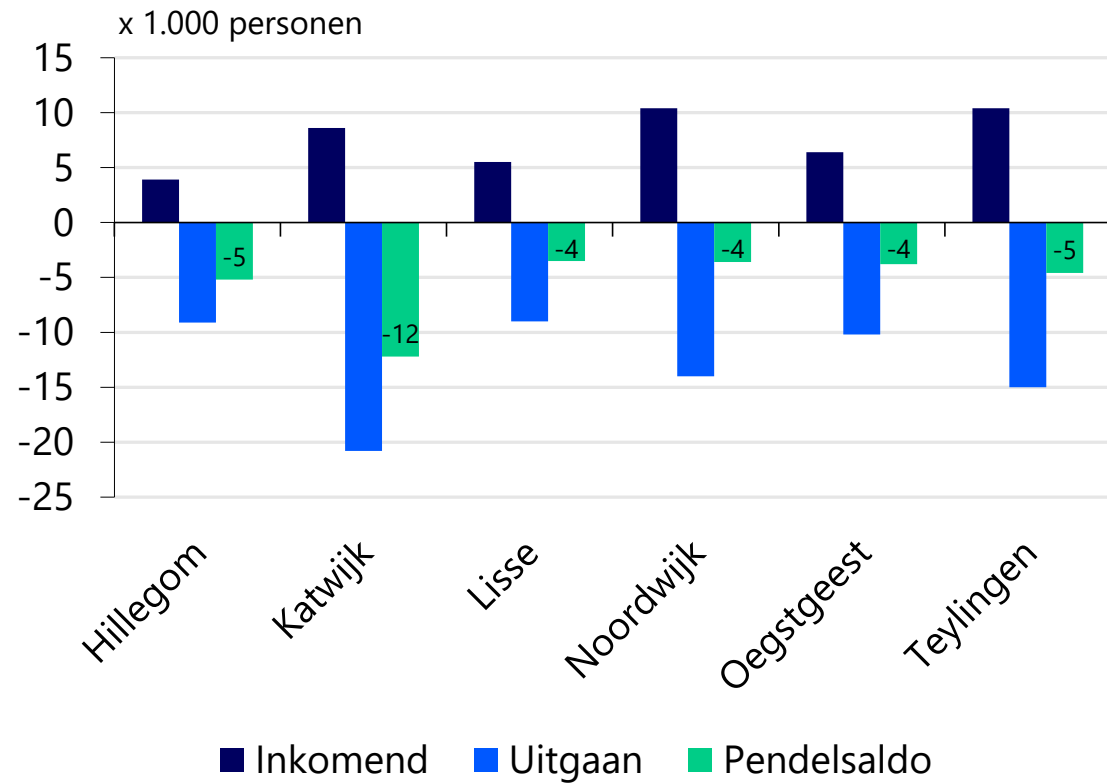

Lagere brede welvaart in Leiden

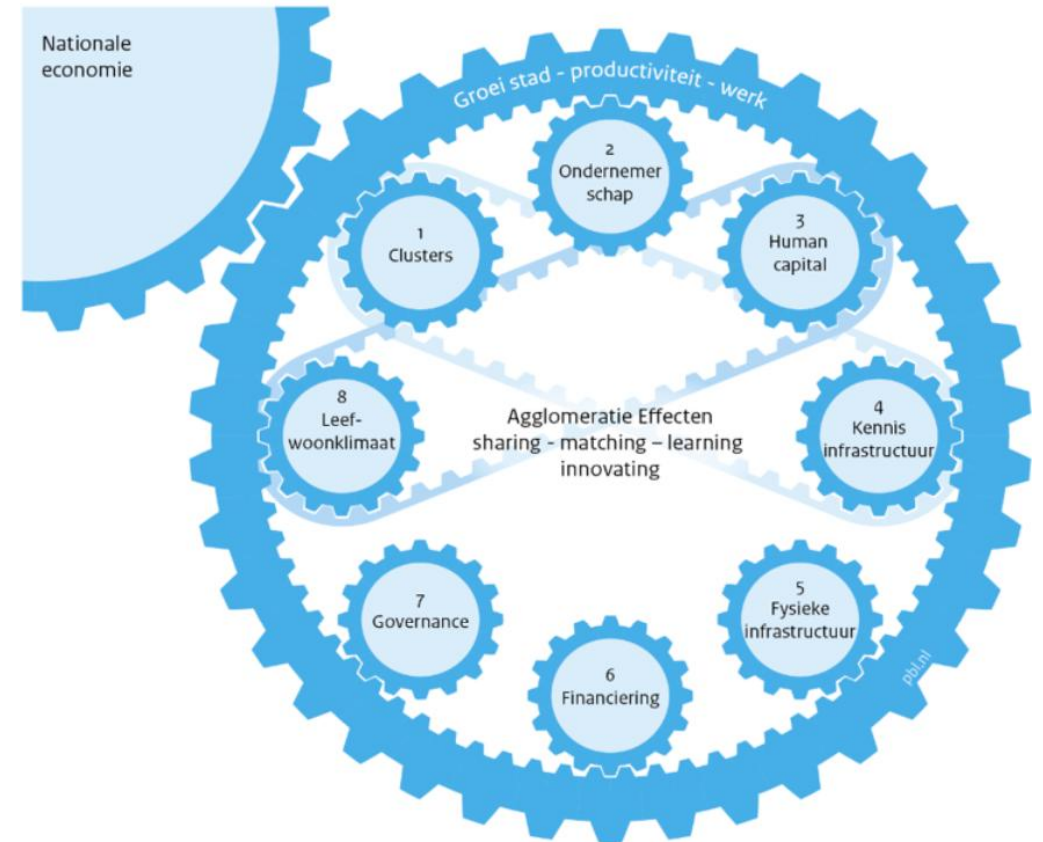
Borrowed size: leen de kracht van de buren

Per saldo werken 33 duizend mensen buiten de regio

Een balanceer-act met drie ballen

Vanuit perspectief van economie: Wat zijn knoppen om aan te draaien?

Bron: PBL

*Bedank voor uw
aandacht*

otto.raspe@rabobank.nl